

Goede banen, slechte banen: zeker van onzekerheid

Column ten behoeve van conferentie FNV werkt, 29 april 2015

Goede banen

Mijn kinderen zijn inmiddels de twintig gepasseerd en dat betekent dat ik af en toe verkeer in de kring van mensen die de scholierenbaantjes zijn ontgroeid en kijken naar wat ze voor langere tijd met het leven zouden willen. Ze zijn vastbesloten daar het mooiste van te maken. En mooi is: jezelf ontwikkelen, een gelukkig leven, kinderen (meestal), een bijdrage leveren aan een betere samenleving, zinvol werk. Het is niet uitzonderlijk wanneer mensen zich internationaal oriënteren doordat ze een buitenlandse partner hebben of al zoveel gereisd dat ze Nederland alleen te klein vinden. Werk speelt in hun gesprekken uiteraard een belangrijke rol. Ze komen op een arbeidsmarkt waar vaste banen bijna uitgesloten zijn, waardoor ze hun langer termijn perspectief daar maar moeilijk kunnen vinden. Dus de ondernemende types richten een eigen bedrijf op en gaan zelf aan de slag, de minder ondernemende types vinden een contract van een of een paar jaar, de mensen die schaars zijn op de arbeidsmarkt (of een enkele overheidsdienaar in het gezelschap) krijgen na een jaar contract een vaste baan. In deze taartpunt van de samenleving is onzekerheid op de arbeidsmarkt een vanzelfsprekend onderdeel van het leven en iets waar je mee moet dealen. Sommigen doen dat met zelfvertrouwen en gemak; de mensen die meer structuur nodig hebben maken zo'n eens per half jaar een nieuw plan waardoor ze hun richtingsgevoel kunnen behouden. Waar ze allemaal behoefte aan hebben is praten erover en ik denk dan: iemand buiten de eigen kring met wie ze af en toe even de boel op een rijtje kunnen zetten.

Slechte banen

In mijn onderzoek kom ik ook andere taartpunten van onze samenleving tegen. Zo is in Rotterdam een Burgerinitiatief Sociale Zekerheid actief, die aandacht vraagt voor mensen die vanuit een uitkering aan het werk gaan, bijna nooit een vaste baan krijgen maar terecht komen in tijdelijke banen met onregelmatige werktijden. Die banen geven dus geen inkomenszekerheid, waardoor de gemeente steeds gedeeltelijk bij moet springen en verrekenen. De bureaucratische rompslomp die dat met zich meebrengt is schier eindeloos, mensen krijgen hun geld te laat, vaste lasten kunnen niet betaald etc. gevolg; mensen denken 'waar doe ik het voor?' en haken af.

En zo is in Groningen een aantal bedrijven gesloten (en vervolgens weer deels opengegaan) waardoor mensen die met hun vaste contract zekerheid dachten te hebben, die bij nader inzien allerm minst hadden. Ook in Groningen is met name op het platteland al tijden sprake van structurele werkloosheid, waardoor in sommige dorpen hele generaties mensen thuis op de bank zitten. In de documentaire 'de brief van de burgemeester' over de situatie in Finsterwolde is te zien hoe men toch probeert wat structuur en bijbehorend perspectief in het leven aan te brengen.

Zeker van onzekerheid

In welke taartpunt dan ook, werk is niet meer het anker voor zekerheid in het leven zoals het dat jarenlang wel was. En waar Wim Kok aan het begin van deze eeuw nog kon spreken van de overgang van baan zekerheid naar werkzekerheid lijkt nu de kwestie van bestaanszekerheid voor alle werkenden aan de orde. Dat lijkt een onomkeerbaar proces, de pogingen van Ascher om het vaste contract weer leidend te laten zijn komen op mij over als een gevecht met de rug naar de toekomst. Ontwikkelingen als globalisering,

razendsnel voortschrijdende technologie etc. laten zich niet tegenhouden door een wettelijke maatregel. Laten we niet net doen of de werkelijkheid niet bestaat, maar vanuit die werkelijkheid kijken hoe we mensen zo goed mogelijk kunnen steunen in het zelf invullen van hun werk en leven.

Voor de vakbeweging is dit een kernthema, waar verschillende beleidslijnen samenkomen, zoals:

- Hoe kunnen mensen investeren in hun toekomstige positie op de arbeidsmarkt, zodat ze onzekerheid wat beter de baas kunnen?
- Wat betekent deze aanslag op de bestaanszekerheid voor mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt, die verdrongen dreigen te worden door mensen met betere competenties?
- Wat betekent deze ontwikkeling voor de betekenis van werk in het leven van mensen? Waar halen mensen nog meer zekerheid vandaan? Hoe organiseren zij dat zelf? En wat betekent dat voor begrippen als solidariteit en emancipatie?
- Enz...

Omgang met deze nieuwe situatie vraagt van de vakbeweging nogal wat, zowel in inhoud (bijv. wat als het vaste contract niet meer de garantie voor de toekomst is) als in vorm (bijv. hoe sluiten we aan bij de enorme differentiatie in de groep werkenden). Een mooi voorbeeld vind ik het project 'Human Capital in beeld', een soort in het SER-advies benoemd onafhankelijke adviescentrum waar de FNV in het Noorden mee bezig is: daar zijn enthousiaste gecertificeerde coaches als vrijwillig loopbaanadviseur aan de slag met individueel loopbaanadvies, maar inmiddels wordt dit ook aangeboden aan mensen die met collectief ontslag zijn geconfronteerd. Studenten van de Hanzehogeschool Groningen die loopbaancoach willen worden zitten daarbij en maken een verslag, waardoor niet alleen individuele leden geholpen zijn, maar we ook kennis kunnen opdoen die op de regionale tafels aan bod kan komen: over wat mensen drijft in hun werk, welke wensen ze hebben in hun loopbaan, waar knelpunten zitten om die wensen ook voor elkaar te krijgen. Dat lijkt me ook een belangrijke meerwaarde van de FNV van de toekomst: de alledaagse werkelijkheid van mensen als uitgangspunt nemen en vanuit die kennis het sociaaleconomisch beleid in Nederland beter aan laten sluiten bij de werkelijkheid.

Tot slot nog een kritische noot. In een aantal gemeenten in ons land denkt men na over experimenten met verschillende vormen van basisinkomen. Dat is natuurlijk essentieel als je zoekt naar nieuwe vormen van bestaanszekerheid. In alle berichtgeving hierover is de FNV de grote afwezige. Ik hoop dat ik het fout heb, want ik vind dat onbegrijpelijk; in deze experimenten kan juist kennis opgedaan worden over hoe individuele situaties te koppelen aan collectieve arrangementen op het terrein van werken en leven. Dat is de kern van de FNV voor mij, een kern die ze zelf kennelijk nog niet (of niet meer) ziet.

Leni Beukema